

PROČ BOHEMÁK NAPADÁ BOHEMÁKA?

Etnografická studie radikální scény Bohemians 1905*

Petr Šešín

Fakulta humanitních studií UK Praha

Why do Fans of Bohemians 1905 Attack Each Other? An Ethnographic Study of the Radical Scene of Bohemians 1905

Abstract: The presented paper could be understood as a critical interpretation of the relations among participants on the radical scene of Bohemians 1905 Prague football fans. It also covers the development of this scene that arose in the late nineties of previous century by adopting modern elements of the hooligans subculture and lately also the ultras movement, both from other European models. However, even if this scene is perceived from the outside as an ultra-left-wing scene, there were no studies done in this field. It is not only the established or vanished, but also the “still living” terrain, which create an opportunity for ethnographic research. The chosen ethnographic approach is able to explain questions from the participants’ perspective, and therefore should help to better comprehend this phenomena inside our culture, including radical hooligans and ultras.

Keywords: *hooligans; ultras; subculture; social movement; modern radical scene*

Transformace vztahů a struktur uvnitř fotbalového obecnstva v České republice od roku 1989 zůstává neuzavřená, přestože se zdrojem vývoje staly západoevropské vzory a s nimi i specializace uvnitř obecnstva. Tato specializace přinesla do českých hledišť dva významné elementy – subkulturu hooligans na začátku poslední dekády minulého století a hnutí ultras na konci této dekády. Ultras skupiny jsou nositeli zápasové atmosféry a chuligánské skupiny se střetávají

* Článek vznikl na základě autorovy bakalářské práce, vedené Mgr. Hedvikou Novotnou (Šešín 2013).

v bitkách. Na první pohled je vidět rozdíl ve strategiích – násilná vs. nenásilná. Přesto hnutí ultras vzniká částečně pod vlivem subkultury a zpočátku se aktivity obou prolínají. Ideálem chuligána je v rané fázi hnutí propojení ultras produkce s násilným střetem (Vochocová 2007). V populárním diskursu jsou příznivci Bohemians 1905 vnímáni jako jedni z nejnápaditějších na české scéně, zároveň se však často hovoří o radikálně levicové orientaci, v protikladu k jinak radikálně pravicovému nebo apolitickému modelu většiny české scény. Toto vymezení dále potvrzují i vědecké práce (Mareš a kol. 2004; Baran 2012). Logické vysvětlení poskytuje analogie formování subkultury hooligans v českém prostředí s částí hnutí skinheads, kteří se na počátku devadesátých let minulého století přiklonili k neonacismu, neofašismu či vlastenectví (Novotná 2013; Šešín 2013). Už sama odlišnost v jinak spíše homogenním celku tedy probouzí zájem. Mimoto dnes scéna Bohemians 1905 prochází poměrně závažnou vnitřní krizí a ideologickým konfliktem.

Předmětem této studie je tedy vývoj a proměna vztahů mezi oběma odlišnými proudy radikálních fotbalových fanoušků (hooligans vs. ultras) na příkladu pražských Bohemians 1905.¹ Výzkumné otázky projektu reflektují vývoj scény, proměny vztahů subkultury a hnutí, a také politické postoje jádra fanoušků Bohemians 1905 Praha, třebaže tato problematika není primární částí výzkumu. Vývoj rozdělený do několika etap shrnuji v závěru. Etnografické metody pozorování a rozhovorů s následnou interpretací měly představit kategorie a role aktérů scény, emickou perspektivu. Z toho vychází dvojí odpovědnost autora směrem k objektivnosti. První je v nepochybné selekci vzorku, který měl obsáhnout celistvost této scény v postojích i identitách, a druhá je úzce spojená s pojmem reflexivity, vycházejícím z Foucaultovy kritiky epistemologie společenských věd.

Jakkoli sám vyznávám zelenobílé barvy Bohemians 1905, nikdy jsem neměl ambice stát se fanouškem „z povolání“ (ultras i hooligans). Mé klubové preference nepřesáhly rámec zábavy, velmi vzdálené deklarovanému fotbalovému fanatismu hooligans a ultras (srov. Mareš a kol. 2004; Šešín 2013). Má vazba na jádro scény měla v počátcích výzkumu symbolickou hodnotu. Přesto není autora bez sociální identity, osobnosti a kulturní determinace a vědomí způsobu,

---

¹ Jde o fotbalový klub se stoletou tradicí, sídlící v pražských Vršovcích. Své domácí zápasy hraje od roku 1932 na stadionu „Dolíček“ (dříve Danerrův stadion) v sousedství Botiče. Patří mezi stabilní kluby, které dlouhodobě pracují a podporují mládež. Přestože jednou dosáhl na titul mistra Československa/České republiky, zůstává v pozadí Slavie Praha a Sparty Praha. I tak zůstává pravidelným účastníkem 1. fotbalové ligy. Zvláštností je klokan v klubovém znaku, kterého dostal klub při turné po Austrálii v roce 1927; klokan a zeleno-bílé barvy jsou tradičními symboly klubu.

jakým tyto faktory ovlivní výzkum, je často považováno za zásadní prvek reflexivity (Hendl 2008). Intenzivní výzkum jsem realizoval v roce 2013. Prostor stadionu se jako jediný vymezený terén ukázal být zcela nedostačující. K analýze dění na stadionu se v mém případě váže především technika zúčastněného pozorování. Řadu důležitých dat pro výzkum jsem ovšem získal na hospodských srazech či tematických akcích v rámci fanouškovské komunity. V průběhu výzkumu jsem realizoval mnoho neformálních a 12 polostrukturovaných rozhovorů s aktéry radikální scény. Věk informátorů byl v té době mezi 17 a 45 lety a vzorek byl tvořen těmito aktéry:

- 4 aktivní členové ultras Bohemians 1905;
- 2 již neaktivní členové ultras Bohemians 1905, podporující nadále aktivity ultras a sledující dění na scéně;
- 3 aktivní členové hooligans Bohemians 1905;
- 2 již neaktivní členové hooligans Bohemians 1905, sledující nadále dění na scéně;
- 1 neaktivní člen hooligans Bohemians 1905, s menším zájmem o současné dění na scéně.

Vzhledem k povaze terénu neuvádím v textu další pasportizační údaje ani o jednotlivých aktérech, ani o skupinách. Tyto informace zároveň nepovažuji za potřebné k zodpovězení výzkumných otázek, pátrám-li více po vztazích a vazbách nežli po struktuře a rozsahu.

O velmi trvalých subkulturách se někdy hovoří jako o „městských kmelech“ (Petrušek 1996). *Urban tribe* či *streetculture* jsou lidové pojmy, které však ukazují, do jaké míry jsou subkultury vázány na městské prostředí. Charakterem sociální infrastruktury města se prvně zabývala tzv. chicagská škola v meziválečném období (Musil 2003). Její empirické výzkumy se dotýkaly i nemainstreamových „presubkulturních“ komunit bohémů či vagabundů (Kolářová 2013). Klasické koncepty subkultury, především ty spjaté s birminghamskou školou, založené na ekonomické determinaci, příslušnosti k dělnické třídě a k věkové kategorii, jsou reanalyzovány postmoderními subkulturními badateli (ibid.). Normy, hodnoty, třídy i styl jsou v postmoderní globální kultuře, na kterou se koncept subkultury váže, fragmentarizovány a mobilita mezi subkulturami je přirovnatelná k Polhemusovu supermarketu stylů (Novotná 2013). S pojmem postsubkultura přichází na přelomu tisíciletí Muggleton a v ideální podobě hovoří o mnohočetných, fluidních a neohrazených subkulturních identitách, které se konstruují skrze spotřebu a styl. V chování převažuje individualismus nad

kolektivismem či karneval nad zájmem o politiku (Kolářová 2013). Tento koncept zařazují především proto, že se při současné diferenciaci subkultur v postsocialistické České republice zdá být vymezení skrze třídu, ale například i skrze hudbu, nedostatečné pro značnou difuzi stylů i ideologií (srov. Novotná 2013), ať už je to způsobeno hédonismem společnosti, nebo komercializací původních subkulturních znaků. Opatrnosti je třeba i při užití konceptu kontrakultury, který počítá s apriorní a vědomou opozicí vůči systémům dominantní kultury a nebrání se násilným prostředkům protestu. Jenže u chuligánů je vztah mezi politikou a násilím nejasný. Chuligáni často extremistickými projevy spíše provokují (Mareš a kol. 2004), ačkoliv v krajní poloze mohou být přinejmenším částí gangů skutečně fanatickými extremisty (Koleta 2013; Mareš a kol. 2004.). Jak ukazuje Kopecký, posun konceptu sociálních hnutí k novým sociálním hnutím je v podstatě identický, jen se mění v tom smyslu, že se z konfliktu mezi třídami od sedmdesátých let přesouvá pozornost ke vztahu společnosti a přírody a vztahu mezi kulturami, především pak k postavení znevýhodněných skupin a menšin a jejich marginalizaci. Klasický koncept pak ukazuje sociální hnutí jako kolektivní snahu o sociální změnu dle představ hnutí (Kopecký 2007).

Against modern football: Základní prvky moderní radikální scény

Pojem „moderní“ se váže především na přechod k organizované struktuře obou proudů. Tato organizace je v České republice patrná od poloviny devadesátých let minulého století. Stejně jako ostatní prvky moderních scén je importována ze zahraničí. V rané fázi ultras i hooligans tvořili aktivity nahodilé, nedomluvené; je to tedy právě příprava akcí, která obě fáze odlišuje. Vlastnosti obou proudů nejsou statické, přesto je možné popsat dominantní jednotící prvek obou, který se v průběhu času nemění.

Ultras v první řadě během zápasů organizují tzv. kotel.² Cílem je synchronizace všech pokřiků, obrazových choreografií a pyrotechnických efektů, tedy vytvoření dokonalé show. Dalším prvkem ultras stylu je snaha o naprostou nezávislost na klubu a institucích. Proto například financují své aktivity z příspěvků fanoušků a prodeje klubového oblečení vlastní výroby. A nakonec ultras programově odmítají profesionální a komerční pojetí fotbalu (nákupy hráčů,

---

² Jako kotel je označován sektor za oběma brankami. Není primárně určen jen aktérům radikální scény, přesto je jejich výhradním územím. Stojí tak při zápase naproti sobě.

určování výkopu zápasů televizními stanicemi apod.). Tyto aktivity označují spojením *against modern football*.³ Zmíněné prvky společně s vysokou rivalitou (vyjádřenou v zápasových show) směrem k soupeřovým ultras skupinám jsou později shrnuty pod pojem „mentalita ultrá“ (Voženílková 2009). Pro dosažení cílů využívá hnutí formální i neformální cesty. Významnou úlohu hrají hromadné protesty či bojkot. Často se obracejí i proti vedení vlastního klubu či hráčům, zřejmě aby tak ukázali vlastní nezávislost. Evropští ultras bývají velmi aktivní v hodnocení celospolečenských otázek, a to od společensko-hospodářských až po náboženské. Často vyjadřují kritiku k mocenským nástrojům západního světa. Právě jejich kolektivní pojetí v podobných otázkách, které stojí i nad klubovou úrovní, je řadí mezi názorově ne zcela homogenní, ale přesto velmi hlasitá hnutí.

V případě hooligans je jednotícím prvkem nenávisť k fanouškům soupeře, především pak k soupeřovým chuligánským skupinám, která je vyjádřena v domluvených i náhodných hromadných fyzických konfrontacích, tak zvaných bitkách. Tyto bitky se odehrávaly původně v ulicích a znamenaly obranu teritoria domácích chuligánů, které symbolizují především tzv. domovské hospody v okolí stadionu či čtvrtí. Později se přesunuly na stadion, kde teritorium symbolizuje obrana kotle (Mareš a kol. 2004). Odtud byly systematicky vytlačeny, až nakonec moderní informační technologie, především internet a mobilní telefony, umožnily chuligánským skupinám domlouvat si bitky mimo rušné a sledované oblasti, na konkrétní čas tak, aby nebyly rozeznány (Šešín 2013). Někteří vědci hovoří v případě chuligánů o subkultuře deviantní (Mareš a kol. 2004). Přestože chuligány považují za autonomní subkulturu, musím zmínit nápadný paradox. Zatímco punks, skinheads či mods prezentují svou identitu i skrze často provokativní subkulturní styl, chuligáni se záhy snaží co nejvíce zapadnout a ujít pozornosti veřejné moci, oblékají se jako tak zvaní casuals,⁴ čímž je symbolika poněkud upozaděna. Upozaděn však není ritualizovaný a organizovaný boj mezi subjekty této subkultury, který je nejvyšším smyslem a cílem jejího úsilí (Vochočová 2007).

Politické šablony vystupují do popředí v pravidelných vlnách politizace české scény. Mareš a kol. i Baran považují radikální scénu při Bohemians Praha 1905 za reprezentativní model ultralevicové scény od doby, kdy na ní začal působit první organizovaný chuligánský gang Bohemians Berserk, tedy od roku 1998.

³ Není pochyb o tom, že kooperaci současného profesionálního sportu s médii můžeme považovat za samostatné průmyslové odvětví s rostoucím ekonomickým potenciálem.

⁴ Tj. pohodlné oblečení (tepláky, bundy) bez nápadných subkulturních symbolů.

„Již předtím vznikl nejvýznamnější ultralevicový gang, kterým je Berserk Bohemians. Antifašisticky jsou zaměřeny i další gangy Bohemians Tornádo Boys a Banditos (ti ultralevicové označení odmítají)“ (Mareš a kol. 2004). Tutéž domněnku najdeme v textech O. Barana: „Výjimkou z tohoto rozšířeného pravicového směřování jsou ultralevicoví hooligans Bohemians Praha, sdružení v uskupení ‚Berserk‘, které údajně již několik let podporují i aktivisté AFA (Antifašistické akce), kteří programově vystupují – i v otevřených násilných střetech – proti neonacistickým hooligans“ (Baran 2012). Ultralevicový ideový rámec pak podle vědců nemá na tuzemské scéně obdoby a je jakýmsi protipólem všem ostatním scénám, které jsou navenek buď apolitické (Baník Ostrava, Slezský FC Opava) nebo ultrapravicové (AC Sparta Praha, Sigma Olomouc, Baník Most, FC Zbrojovka Brno atd.). Jiný pohled nabízí T. Voženílková: „Za výjimky v rámci české scény mohou být považovány kotle Bohemians a Liberce. Obě tyto scény tvrdí, že jsou apolitické, nicméně se obě otevřeně vyjadřují proti rasismu, a proto jsou některými tábory označovány za levicové“ (Voženílková 2009). Hlubší analýzu radikální scény Bohemians 1905 či ucelené poznatky v kontextech ovšem literatura neposkytuje, a i proto se budu v následujících kapitolách věnovat výhradně závěrům vlastního výzkumu.

Love Bohemians: Jednotná scéna do roku 2008

Důsledky formování radikální scény prosakují i do současného dění na scéně a pro přehled stojí jeho rekonstrukce za povšimnutí. V roce 1998 je v Praze založena první chuligánská skupina při Bohemians 1905 pod názvem Berserk.⁵ Nebyla jen první, ale i řídicí skupinou celé chuligánské scény, a to až do konce své aktivní činnosti v roce 2008. Sdružovala na 50 mužů, kteří společně navštěvovali koncerty, hostince a mimo jiné pravidelně i zápasy Bohemians 1905, v té době Bohemians Praha. Vnitřní princip těchto původních chuligánů lze opsat známým eufemismem: „fotbal je jen záminka, důležitější je pivo a kamarádi“. Berserk nepovažoval za nutné reprezentovat jakýkoliv politický směr či ideologii. O napojení na ultralevicové organizace nemohla být řeč. Tento gang byl směrem navenek zcela apolitický a soustředil se především na organizaci střetů

---

⁵ Berserkové neboli Berserkové bylo označení pro severské bojovníky, kteří se vyznačovali zběsilostí v boji. Jejich název je odvozen buď přímo od slova berserkr (medvědí košile, oblékající se do medvědíků kožešin), nebo od bare serk (bez košile, tj. bez brnění), nebo od slova björneserk (člověk ve zvířecí kůži, člověk zvířecí povahy). Před bitvou upadali do bojové extáze, v níž okusovali okraje svých štítů, a stávalo se, že byli natolik nabuzeni k boji, že docházelo nezřídka i ke střetům mezi jimi samotnými.

pod hlavičkou klubové identity. „Na Bohemce byly ty scény hodně propojené, že do bitek chodili všichni, kdo chtěli, a bylo to za Bohemku. Bohemka držela dycky při sobě. Lidi, který tam tenkrát chodili, byli chuligáni a nevěnovali se moc politice. Kord jako Berserk.“⁶ Proti Berserku se na mateřské scéně ani v ostatních táborech chuligánů netvořila žádná politická opozice, teze ultralevicového gangu spojeného jednotnou ideologií popsaná Baranem a Smolíkem se tedy nezdá být nosnou. Navíc jsem toho názoru, že není možné zařadit skupinu mezi extremistické v případě, že je takto označena fanouškovským fanzinem, nebo proto, že se v ní objeví punker. Skupina se stává extremistickou, pokud deklaruje svou extremistickou povahu, což Berserk nikdy nesplnil. Opačnou cestou se vydali chuligáni AC Sparty Praha, Sigmy Olomouc nebo FC Boby Brno, kteří se po krátké době a vlastně ještě před založením konkrétních skupin profilovali jako jednotné tábory ultrapravicových fans. Hodnotnější nežli ideologická identita je ovšem podle názorů českých chuligánů identita subkulturní (Vochocová 2007). Politika by podle nich neměla přinášet vyšší míru rivality.

Nejpozději do roku 2002 se radikální scéna rozšiřuje a k Berserku se přidávají členové dalších významných skupin. Skupiny Banditos a Barflies si v počátcích oblíbily jak chuligánství, tak i ultras aktivity. Banditos od počátku deklarovali svou antifašistickou povahu. Tento počáteční „antifašismus“ však není levicovým extremismem, ani ideovým a programovým antirasismem, který popisuje například Novotný (2011). Ten se objevil až později. Prozatím šlo jen o sebevymezení proti naziskinheads, kteří, jak už bylo zmíněno, v devadesátých letech tvořili jádro radikální scény při některých fotbalových klubech a byli známí i mimo chuligánskou scénu z ulic, koncertů nebo hospod. Pojem antirasismus přitom v dnešním kontextu považuji za podstatnější co do rozsahu než například antifašismus nebo antinacismus. Má totiž konkrétního soupeře a terč ve všech projevech rasismu a xenofobie. Zatímco neofašismus či neonacismus jsou v současnosti poměrně abstraktní pojmy, rasismus se může v kterémkoliv historickém momentu opřít o konkrétní společenské poměry. Přesto termín antirasismus dle mého názoru nemá politické konotace a zasahuje spíše do roviny ideové. Budu-li uvažovat spolu s Bergerem a ideologii podmíním motivem ospravedlnění, pak mohu rasismus považovat za ideologii „bílých“, která nepochybně z historického hlediska určovala v jistých regionech politikou skutečnost, a antirasismus za možnou reakci uvnitř společnosti, ne však za ucelenou ideologii.

⁶ Rozhovor č. 8, Sklenář, Praha, 2013.12.17, 18:43–19.55, hooligans.

Ultras aktivity byly v této chvíli neorganizované a v podstatě promíšené s aktivitami hooligans. Ultras skupiny neexistovaly nebo se začínaly formovat skrze původní radikální scénu. Prvním příkladem ultras skupiny byli právě Barflies. Stejně jako Berserk přitom Barflies ovlivňují scénu dodnes, i když jsou obě skupiny ve svých aktivitách skromnější. Barflies zpočátku neznali prvky „mentality ultrá“, a tak se původním jednotícím prvkem skupiny postupně stával antirasismus. Nyní už lze hovořit o programovém a systematickém antirasismu, který je typický pro některé evropské ultras skupiny. Barflies se v tomto směru inspirovali především u fanoušků německého FC St. Pauli.⁷ Navenek se prezentovali jako skupina antirasistická, a dokonce vstoupili do projektu FARE⁸ a začali v Praze pravidelně organizovat fotbalový turnaj protirasistických fanoušků pod heslem *Love football, Hate racism*.⁹ Tyto aktivity mimo stadion dostaly skupinu do obecného povědomí evropských fotbalových institucí, jako je UEFA,¹⁰ která je jakýmsi nadřazeným orgánem fotbalových svazů jednotlivých členských zemí. UEFA od devadesátých let vede preventivní kampaně proti rasismu a snaží se zdůrazňovat prvotní funkci fotbalu jako fenoménu založeného na toleranci a odstranění rozdílů ve společnosti, ne na předsudcích a pocitu nadřazenosti. Především FARE je pak projektem, který má cíle kampaně realizovat. Dalo by se říci, že Barflies v rámci české scény jako jediná spolu s libereckými ultras přijala moderní směr hnutí ultras.

Po vypuknutí tak zvané kauzy Bohemians¹¹ v roce 2004 přitahuje kotel Bohemians ve stále větší míře pozornost anarchistů, skinheadů (sharps, rashes či trojans)¹² a nonkonformistů. Rodí se fenomén Bohemians. V hledišti se objevují pražští hipsteři, hiphopeři, cestovatelům doporučují návštěvu této atrakce i hostely v turistických průvodcích. Návštěva domácího zápasu Bohemians 1905 byla mezi lety 2004 a 2008 součástí stylu řady alternativních skupin a subkultur.

⁷ FC Sankt Pauli je klub sídlící v Hamburku. Často je označován za nejlevicovější na světě. Squatterři z doků přinesli v osmdesátých letech na stadion vlajku s lebkou a zkříženými hnáty, která se uchytila a symbolizuje boj chudých proti bohatým. V této době přicházejí na stadion squatterři, anarchisté, prostitutky a studenti a dávají klubu neodmyslitelný antirasistický charakter.

⁸ FARE – Fotball against racism in Europe. Celoevropská organizace, která od roku 1999 ve spolupráci s UEFA deklaruje snahu zbavit fotbal diskriminačních a rasistických útoků.

⁹ *Love Football, Hate Racism* je kampaň, která vznikla na jaře 2006. Jejím hlavním cílem je boj proti rasismu a stále vzrůstající komercializaci profesionálního fotbalu.

¹⁰ Union of European Football Associations.

¹¹ Jako kauza Bohemians je často označována série soudních pří či sporů v rámci Fotbalové asociace České republiky a dalších institucí (např. Úřad průmyslového vlastnictví), souvisejících se jménem a logem Bohemians a s kluby nosícími toto jméno. Tradiční klub z Vršovíc stál před krachem a byl zachráněn vlastními fanoušky.

¹² S.H.A.R.P. = Skinheads Against Racial Prejudice; R.A.S.H. = Red and Anarchist Skins; Trojan = apolitická odnož subkultury skinheads.

Zbytek české radikální scény zařadil skupiny okolo Bohemians automaticky nalevo, a tak zároveň vytvořil i jistý stereotyp levice. Bohemians samotní tento stereotyp ani nepřijali, ale ani nevyvraceli. Nelze tvrdit, že by příklon k antirasismu byl pouze symbolický nebo že by levicové preference neměly na této radikální scéně v letech 2000–08 zastoupení, přesto informátoři nesouhlasí s touto nálepkou, a už vůbec ne s propojováním politiky a fotbalového fandění: „To je věčná otázka. Co je vlastně tahání politiky na fotbal? Já osobně jako bych za rudou hvězdou na fotbale taky nemusel stát, ale můj základní postoj je, že nemam rád nácky. Je pravda, že jednotlivci na Bohemce tíhli v těch letech 2005–2008 hodně doleva, mam ale pocit, že to na stadion netahali.“¹³

Od roku 2002 tedy registrujeme prvky moderní radikální scény u obou jejích proudů. Zároveň vidíme provázanost obou proudů a vzájemnou spolupráci a podporu bez konkrétních předsudků. Propojení skupin Berserk, Tornádo Boys, Banditos a Barflies a organizace bitek dává chuligánskému typu fandění nový rozměr a smysl. V letech 2002–08 byla chuligánská skupina při Bohemians 1905 na svém vrcholu, což vnímá i celá tuzemská scéna. Do bitek se zapojují punkeři (výjimečně již v počátcích), sharpové nebo rudeboys, u kterých se nedal očekávat příklon k pravici, společně s pravicově smýšlejícími zaměstnanci ochranek a většinou, která se řadila mezi apolitickou odnož subkultury hooligans. Poslední jmenovaní pak zpravidla programově odmítali spojení rysů subkultury s politickým extremismem.

Politizace české scény

Od roku 2008 se česká chuligánská a ultras scéna proměňuje. Nejenže se oba proudy začínají blížit vyspělejším evropským vzorům (ultras se zpravidla orientují na německou scénu a hooligans kombinují prvky anglické a rusko-polské scény), ale také přichází nová vlna politizace, kterou Mareš, Smolík a Suchánek datují již do roku 2004. Je možné, že se jedná pouze o vyvrcholení politizace scény, které má kořeny o několik málo let dříve. Hmatatelné dopady na strukturu radikální scény však můžeme pozorovat až nyní. Poměrně často začíná docházet ke konfliktům ohledně postojů k rasismu mezi ultras a hooligans uvnitř jednoho klubu, jako tomu je například mezi fanoušky Slovanu Liberec, Baníku Ostrava a v nedávné době také Viktorie Plzeň či právě Bohemians 1905. Ačkoliv příčinu této změny výzkum neodhalil, důsledek je patrný především na způsobu počínání chuligánů.

¹³ Rozhovor č. 6, Tesař, Praha, 2013.11.07, 12.15–13.07, ultras.

Chuligáni v bitkách obecně dodržují jistá pravidla. Tento aspekt solidarity i mezi soupeřícími skupinami dobře postřehl Martin Koleta (2013). V případě vážného zranění je bitka okamžitě přerušena a oba tábory se věnují ošetřování. Po bitce si většinou soupeři podají ruce, jsou zakázány zbraně, což skupiny stvrzují tleskáním s rukama nad hlavou směrem k soupeři před bitkou. „No a dyž začal třetí, tak tam zrovna nějakej maník zkolaboval. Mu zapad jazyk, takže se řešil ten maník. No já sem přestal, eště tam nějak pomáhali Opaváci. Na konci se zatleskalo...“¹⁴ U politických střetů je patrná absence pravidel a tolerance k soupeři. Prvním takovým příkladem je bitka před zápasem v Olomouci v únoru 2008. Skupina okolo Berserku je při domluvené bitce napadena chuligány Sigmy Olomouce ozbrojenými baseballovými pálkami. „Tim, že do toho vstoupila politika, tak do toho vstoupily i zbraně..., ...70 lidí dva autobusy Bohemáků do boje, jich tam bylo třeba 90..., ...odváželi sme do Prahy autobus kluků, který měli zlomený nohy, ruce a otřesy mozku a odmítli ošetření a tam se zlomilo, že se ta parta rozpadla.“¹⁵ Vrcholem stabilizované skupiny okolo Berserku, která má za sebou deset let zkušeností na scéně, pak měl být domluvený, vysoce prestižní souboj se spartánskými chuligány v létě téhož roku. Nejméně polovinu chuligánů však netvořili Sparťané,¹⁶ ale příznivci dnes již zapomenuté ultrapravicové extremistické organizace Národní odpor.¹⁷ Ideologie se stala instrumentem rivality. V přímé návaznosti na tuto akci byla aktivita Berserku utlumena a s podporou zbylých skupin již nešlo počítat. Chuligánská scéna při Bohemians 1905 se na čas rozpadla. Žádná reakce ze strany antifašistické akce či jiných organizací, které jsou často zmiňovány jako přímo napojené na radikální fanoušky Bohemians 1905 a které bojují proti neonacismu i za použití násilí, nepřišla.

Pohled na současnou radikální scénu

V témže roce byla založena skupina Bohemians ultras. Druhá generace ultras přijala hodnoty a postoje ultras skupiny Barflies jako samozřejmost a považovala je za součást historie klubu. Antirasismus už neobhajovala, ale brala jej

---

¹⁴ Rozhovor č. 2, Grafík, Praha, 2013.10.13, 18.30–21.00, hooligans.

¹⁵ Rozhovor č. 8, Sklenář, Praha, 2013.12.17, 18:43–19.55, hooligans.

¹⁶ Asi 150 chuligánů Sparty.

¹⁷ Národní odpor je česká neregistrovaná neonacistická organizace. Hlásí se k nacionálnímu socialismu, tedy českému nacionalismu, který přijímá prvky neonacismu s výjimkou tezí o vyvolenosti německého národa, dále se staví proti kapitalismu, sionismu, přistěhovalcům a Romům.

jako zcela nezpochybnitelné společenské pravidlo. Klub už nezachraňovali, ale mluvili o tom, že si ho pro sebe zachránili. Pro tentokrát proběhlo generační předání bez obtíží, možná i díky shodě ve světonázoru, a tak byla nová skupina přirozeně absorbována stávající radikální scénou. V politické rovině reprezentovali tedy stále stejný proud jako skupina Barflies, tedy apolitičnost s důrazem na antirasistické postoje.

V této etapě, kterou můžeme vymezit lety 2008–13, se do jisté míry měnila česká ultras scéna. Především znovu připomenu, že v té době došlo k definitivnímu rozdělení aktivit proudů ultras a hooligans a ke specializaci aktérů. Měnily se ale i možnosti ultras. Bohemians ultras mohli využít moderních informačních technologií a prezentovali se vlastní webovou stránkou, kolekcí oblečení, ale například i vlajkami namířenými proti rasovým předsudkům s heslem *Good night, white pride*. To ovšem neznamená politické vymezení k ultralevici, ale deklaraci toho, že nechtěli být veřejností ani médií nikterak spojováni s neonacistickými radikálními scénami devadesátých let minulého století i současnosti a v této věci chtěli být navenek transparentní. Oproti svým předchůdcům se začali vymezovat proti komercializaci sportu, diktátu televizních stanic (podle nichž se určují časy výkopu utkání) i vedení klubu – šlo o již zmiňovaný protest proti modernímu fotbalu. Nejúčinnější formou takového protestu je zaplněný kotel, který v pravou chvíli vyvěsí choreografii 30 × 30 metrů se vzkazem například tohoto znění: „Kartu leda pro Syneckého“.¹⁸ Podobné postupy jsou pro západoevropskou scénu charakteristické prakticky od počátků ultras. Jen pro zajímavost doplním, že grafickému ztvárnění choreografií dominují postavy z amerického animovaného seriálu Simpsonovi.

Asi nejvíce kontroverzní skupinou při Bohemians 1905 pohledem z vlastních řad je ultrapravicově založená skupina mladých chuligánů Berserk young. Příchod na scénu hlásí tato skupina v roce 2011, tři roky po rozpuštění skupiny okolo Berserku, Banditos a dalších. Torzo Berserku jim umožnilo převzít název vyhlášené skupiny s dodatkem „mladí“. Jistá vazba se samozřejmě nedá vyloučit, přesto většina dříve aktivních Berserků již scénu nesleduje. Stejně jako Bohemians ultras, nemá skupina takovou členskou základnu jako její předchůdci, a navíc od počátku musí obhajovat svoje hodnoty na dvou frontách (mimo svou mateřskou scénu i na té celostátní chuligánské), přičemž na obou je vnímána spíše skepticky. Chuligánská parta může působit jako samostatný útvar, jak jsme

¹⁸ Činitel svazu Synecký navrhl zavedení osobních karet pro každého fanouška. Reakce fanoušků Bohemians 1905 při jednom ze zápasů.

ale viděli na příkladu původního Berserku, tyto skupiny jsou více než závislé na koalicih utvářených uvnitř své mateřské scény, ale i mimo ni při vazbách na chuligány jiných klubů. Přihlášením k ultrapravicí deklarují svou jednotu a bojového ducha a zbavují se nálepky původního Berserku, což by jim teoreticky mohlo pomoci v začátcích na české scéně. Klubovou identitu, která byla dříve aspektem jednoty, nahrazuje jednotu politického světonázoru. Už to nejsou „chuligáni Bohemky“, jak se definovali jejich předchůdci, ale hovoří o tom, že podporují Bohemians 1905.

Na radikální antirasistické scéně Bohemians 1905 budí přítomnost Berserk young přinejmenším rozpaky, což považují za logické především u těch, kteří pamatují domácí léčení zlomenin po útoku olomouckých neonacistů nebo sparfanského Národního odporu. Od jejich příchodu můžeme hovořit o vnitřním konfliktu na scéně, zpočátku mezi mladšími skupinami. Nejprve skupiny jednájí v souladu s povahou hnutí, respektive subkultury. Bohemians ultras zvyšují produkci symbolů s antirasistickou tematikou. Choreografie často mluví o „Bohemce proti rasismu“, principech tolerance. Reakcí chuligánů se stalo strhávání vlajek s touto symbolikou a jejich demonstrativní pálení. Později došlo i k fyzickým střetům obou skupin (v nichž měli chuligáni převahu) a hospitalizacím. Určující pro další vývoj byl střet, ve kterém mladí chuligáni přímo při utkání kapitulovali po ostrém kolektivním útoku z jádra scény a odešli z kotle. Koleta zmiňuje významnou roli respektu či úcty ke zkušenějším v hierarchii chuligánských part. Ta se projevuje ve vnitřní struktuře mezi jednotlivci i mezi skupinami navzájem. Jednotlivec či skupina, která nerespektuje pravidla, ztrácí pozici na scéně (Koleta 2013). Bohemians ultras pokračují v ultras aktivitách bez podpory chuligánů, oba proudy se na této scéně odloučily. Berserk young se stali alternativní scénou uvnitř scény. Dalo by se říci, že jádro radikální scény tvoří v současnosti pouze ultras a hooligans působí jako externí podporovatelé klubu, ne však scény.

Závěrem

Vývoj chuligánství při Bohemians 1905 můžeme shrnout do tří etap. Vznikající radikální scéna na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století nebyla nijak organizovaná. Násilnosti byly spontánní a soustředily se především na střety skupin vymezené klubovou rivalitou. Střety byly početné, ale v zásadě nahodilé. Docházelo k nim zpravidla před stadionem, kde se potkávali příznivci obou klubů. Vývoj v tomto bodě narazil na „subkulturu“ naziskins, kteří

působili především při AC Sparta Praha, Sigmě Olomouc a FC Boby Brno. Scéna se poprvé mírně politizovala. Toto období je možné chápat jako samostatnou etapu, přesto se stalo jakýmsi předpokladem pro vznik organizovaného chuligánství, ale i podhoubím k dalším vlnám politizace. Druhá etapa nastala ke konci devadesátých let minulého století. Náhodných střetů ubývalo a pro bitky byla stanovena místa a čas. Zodpovědnost za organizaci srazů přebírali zpravidla zkušenější chuligáni, kteří tvořili páteř prvních organizovaných skupin. Fanoušci Bohemians založili apolitický chuligánský gang Berserk. Mareš a kolektiv (2004) předpokládali, že po roce 2002 přišla nová vlna politizace scény. Přesto je dlouhé období let 1998–2008 z pohledu Berserku obdobím ryze chuligánským s minimem politických střetů (střety se týkaly výhradně klubové rivality). V roce 2008 však gang ukončil svou aktivní činnost právě kvůli politickému kontextu střetů. Třetí etapa chuligánství přišla v roce 2010. Většina chuligánů se zabývá bojovým uměním a bitky jsou spíše tréninkem. Při Bohemians, kde do té doby politika ustupovala vazbě na klub, byl založen ultrapravicový gang Berserk young, který je více „politický než bohemácký“. V součtu se v poslední etapě chuligáni odklánějí od klubové identity směrem k identitě subkulturní a zároveň vytvářejí samostatnou sportovní disciplínu specializovaných bojovníků.

Ultras scéna se vyvíjela souběžně s druhou etapou chuligánství, ultras a chuligáni přitom na některých aktivitách spolupracovali. Od roku 2002, kdy byla založena skupina Barflies, můžeme hovořit o konsolidované radikální scéně evropského typu při Bohemians 1905 v tom smyslu, že zahrnuje skupiny zabývající se ultras produkcí (choreografie, pyrotechnika, výroba oblečení) a skupiny organizovaných bitkařů. Ultras scénu můžeme vymezit dvěma etapami. V první etapě v letech 2002–08 se postupně profilovali jako antirasistická scéna, což se jeví jako hlavní jednotící prvek těchto původních ultras. Druhá generace ultras, především pak skupina Bohemians ultras, navazuje v tomto směru na své předchůdce. Nově však přijímá i tzv. mentalitu *ultra*, kterou popisuje Voženílková jako základní a jediný jednotící prvek ultras obecně (Voženílková 2009). V důsledku toho byl pak antirasismus mírně upozaděn, přesto nezmizel, což se projevuje v případech, kdy jsou tito ultras konfrontováni s neonacistickými projevy. Tato druhá etapa probíhala v letech 2008–13 a není dosud završena, stejně jako třetí etapa chuligánství. Ultras v druhé etapě obnovili silný příklon zpět ke klubové identitě, což můžeme podložit názvem současných ultras, který obsahuje název klubu (Bohemians ultras). Ultras styl přitom získává moderní evropské kontury, když se k organizovanosti přidávají prvky „mentality *ultra*“ a „protestu proti modernímu fotbalu“. Ultras skupiny se staly svébytnou neformální organizací,

kteřá se svými snahami přibližuje definici nových sociálních hnutí, jak ji předkládá například Kopecký.

I spolupráce obou proudů doznala jistých změn. V první etapě existovaly pouze chuligánské skupiny. V druhé etapě, která přišla se vznikem ultras scény, se část ultras nebránila chuligánským aktivitám a obdobně někteří chuligáni participovali na přípravě zápasové show. Skupiny nebyly oddělené ani uzavřené a aktivity se prolínaly. Ve třetí etapě, která přichází v posledních letech, však dochází ke specializaci proudů a zároveň k silné politizaci uvnitř scény především v souvislosti s příchodem ultrapravicového gangu. Obojí vede k tomu, že se aktivity chuligánů a ultras zcela rozcházejí a skupiny se proti sobě vymezují jako nepřátelské. Po incidentu v roce 2013 lze o takovém nepřátelství hovořit především mezi skupinami Berserk young a Barflies, tedy mezi představiteli odlišných generací, ale i proudů radikální scény Bohemians 1905. Dlouhodobý konflikt na radikální scéně je veden především v rovině postojů k rasismu.

Je možné, že evropské fotbalové stadiony jsou centrem plebiscitních politických pŭtek. Výzkum odhalil, že ačkoliv se většina aktérů radikální scény Bohemians 1905 vyhýbá jakýmkoliv nedemokratickým ideologickým projevům i politizaci celé scény, většina hájí antirasistické postoje, a to přesto, že platí, co skupina, to jiný postoj. Tyto postoje jsou všeobecně považovány za apolitické. Ačkoli v tuzemském prostředí je tato scéna mezi fanoušky považována za radikálně levicovou, není typickým příkladem levicové scény. U konkrétních neaktivních skupin, tedy Berserk, Banditos, Tornádo Boys či Barflies nehrála politická orientace členů dominantní úlohu. Přímo na radikální scéně Bohemians 1905 byla vždy patrná pluralita politických názorů, které ustupovaly klubové identitě a záměrně nebyly prosazovány na scéně. U konkrétních aktivních skupin není prvořadá pro Bohemians ultras, a naopak je zásadní pro členy skupiny Berserk young. Proto můžeme konstatovat, že variantu apolitické radikální scény bez předsudků také v současné době preferuje většina aktivních aktérů ultras scény a podporuje většina bývalých chuligánů. V případě Bohemians lze však hovořit o lokální politizaci, kterou nelze bezprostředně vztáhnout na současnou českou scénu jako celek.

Petr Šešín je studentem magisterského oboru historická sociologie na Fakultě humanitních studií Karlovy univerzity v Praze, kde rovněž absolvoval bakalářská studia zakončená prací *Etnografická studie radikální scény Bohemians 1905*.

Kontakt: shikoku@email.cz

Použitá literatura a internetové zdroje

- Baran, Ondřej. 2012. *Fenomén současného fotbalového fandovství a jeho vztah k násilí*. Nепublikovaná rkp. bakalářské práce obhájené na FHS UK v Praze.
- Berger, Peter L. 2003. *Pozvání do sociologie*. Brno: Barrister& Principal.
- Heřmanský, Martin – Novotná, Hedvika. 2011. „Hudební subkultury.“ Pp. 89–107 in Petr Janeček (ed.): *Folklór atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum.
- Kolářová, Marta. 2013. „Hudební subkultury mládeže v současné ČR – postsubkulturní či postsocialistické?“ Pp. 232–248 in Ondřej Daniel – Tomáš Kavka – Jakub Machek: *Populární kultura v českém prostoru*. Praha: Karolinum.
- Koleta, Martin. 2013. *Příčiny a vývoj fotbalového násilí*. Nепublikovaná rkp. bakalářské práce obhájené na Univerzitě J. A. Komenského v Praze.
- Kopecký, Martin. 2007. „Nová sociální hnutí a tvorba identity.“ *Socioweb* 2007, 7. Dostupné z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=300&lst=114> [cit. 2013–12–10].
- Mareš, Miroslav – Smolík, Josef – Suchánek, Marek. 2004. *Fotbaloví chuligáni – evropská dimenze subkultury*. Brno: Centrum sociologických studií.
- Montague, James. 2010. „Punks, Prostitutes and St. Pauli. Inside Soccer’s Coolest Club.“ Dostupné z <http://edition.cnn.com/2010/SPORT/football/08/18/football.st.pauli.punks/> [cit. 2014–04–15].
- Musil, Jiří. 2003. „Proměny urbánní sociologie ve Spojených státech a Evropě 1950–2000.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 39, 2003: 137–167.
- Novotná, Hedvika. 2013. „Punks and Skins united? Souvislosti proměn vztahů punkové a skinheadské subkultury v Československu, respektive České republice.“ Pp. 249–261 in Ondřej Daniel – Tomáš Kavka – Jakub Machek: *Populární kultura v českém prostoru*. Praha: Karolinum.
- Novotný, Tomáš. 2011. *S.H.A.R.P. Skinheadi proti rasovým předsudkům, příklad současné Prahy*. Nепublikovaná rkp. bakalářské práce obhájené na FHS UK v Praze.
- Petrusek, Miroslav. 1996. „Subkultura.“ P. 1248 in *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Šešín, Petr. 2013. *Etnografická studie radikální scény Bohemians 1905*. Nепublikovaná rkp. bakalářské práce obhájené na FHS UK v Praze.
- Vochocová, Lenka. 2007. „Třetí polčas – fotbaloví chuligáni v ČR a násilí. Kvalitativní analýza subkulturní komunikace.“ *Rexter* 2007, 2: 1–37. Dostupné z <http://www.rexter.cz/treti-polocas-%E2%80%93-fotbalovi-chuligani-v-cr-a-nasili/2007/11/01/> [cit. 2014–5–10].
- Voženílková, Tereza. 2009. *Ultras. Nové fanouškovské hnutí v ČR*. Nепublikovaná rkp. bakalářské práce obhájené na FHS UK v Praze.
- <http://www.farenet.org/about-fare/> [cit. 2013–09–22].
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Berserkov%C3%A9> [cit. 2013–10–11].
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Kauza_Bohemians [cit. 2013–10–11].
- https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_odpor [cit. 2013–10–11].